Plantentaxonomie
Overdr. 12438

Jaarboek

1988

1. Op 15 juni 1940 onthult de heer Doorenbos in de Papaverhof een vogeldrinkbak, die is vervaardigd door Marian Gobius.
Foto: H.G.L. Schimmelpenningh; Gemeentearchief 's-Gravenhage.

Schorsing en ontslag van de directeur der Gemeenteplantsoenen S.G.A. Doorenbos

J. Belder

In 1983 heb ik tamelijk uitgebreid gepubliceerd over leven en werken van S.G.A. Doorenbos, voormalig directeur van de Haagse Dienst der Gemeenteplantsoenen.[1] Na publikatie bereikte mij nog een uitgebreide correspondentie die Doorenbos voerde met dr. H.J. Venema in Wageningen, die vanaf 1938 verbonden was aan het Laboratorium voor Plantensystematiek en -geografie, waar ook de Botanische Tuinen onder vielen. Vanaf 1947 was Venema als hoogleraar aan dit laboratorium verbonden. Deze briefwisseling geeft een heel aardig beeld van de ontwikkelingen rond de Haagse Dienst gedurende de Tweede Wereldoorlog. Ik heb dan ook gemeend deze toch wel unieke verslaggeving uit de mond van een der direct betrokkenen bereikbaar te moeten maken voor een bredere kring van belangstellenden.

Simon Godfried Albert Doorenbos werd op 7 oktober 1891 in Barneveld geboren als zoon van Jan Doorenbos en Fenna Sleeswijk Visser. Vader Jan Doorenbos diende de Hervormde Gemeente van Barneveld als predikant van 1888 tot 1898. Na Barneveld verhuisde het domineesgezin naar Capelle aan den IJssel, waar vader Doorenbos zijn betrekking als Evangeliedienaar voortzette.
Na de lagere school volgt voor de jonge Simon het gymnasium te Gouda. Dit blijkt een niet al te gelukkige keus en al spoedig wordt het gymnasium dan ook verwisseld voor de tuinbouwwinterschool te Boskoop. Na het behalen van het diploma in 1909 werkt de jonge Doorenbos bij de firma H. Copijn in Groenekan, daarna in Duitsland, weer in Boskoop en Groenekan, vervolgens in Engeland en dan in Amerika. In juli 1915 keert hij terug naar Nederland en wordt benoemd tot 'chef de culture' bij Copijn.
Op 1 september 1922 treedt hij in dienst van de gemeente Utrecht in de functie van plantsoenmeester. Op 1 mei 1926 wordt Utrecht verwisseld voor Rotterdam, waar hij gemeentelijk tuinarchitect wordt, een functie die hij slechts gedurende korte tijd zou waarnemen. Intussen is Doorenbos in 1919 in het huwelijk getreden met Elisabeth Vlaanderen, die hem in 1941 door de dood ontvalt. Uit dit huwelijk worden twee zoons en drie dochters geboren.
In 1927 volgt de benoeming tot directeur van de Dienst der Gemeenteplantsoenen te 's-Gravenhage als opvolger van P. Westbroek, die op 23 april 1926, op de leeftijd van 63 jaar, was overleden.
Doorenbos had niet gesolliciteerd naar de vrijgekomen post in de Residentie, omdat hij zich tegenover de gemeente Rotterdam verplicht voelde daar nog enige tijd in zijn betrekking te blijven. Het Haagse college van B & W doet op 3 september 1926 de raad een aanbeveling ter voorziening in de vacature van P. Westbroek. Mej. M. Verbrugh, dochter van de eerste burger van het Betuwse Eck en Wiel,

en de Haagse gemeentesecretaris mr.dr. G.A.W. ter Pelkwijk vestigen de aandacht van B & W op de Rotterdamse tuinarchitect Doorenbos. Op 10 november 1926 schrijft Doorenbos aan zijn ouders: 'Begin October kreeg ik van Mej. Verbrugh te Eck en Wiel een brief, waarin gevraagd werd, waarom ik niet solliciteerde voor de betrekking van Directeur van de Plantsoenen in Den Haag en of ik zou solliciteren bij een tweede oproep. Ik heb daarop geantwoord: neen, ik kan niet tegenover Rotterdam, waar ik te kort ben. Daarna is mij een uitnodiging gezonden om bij den Burgemeester in Den Haag te komen en werd mij in bijzijn van Wethouder M. Quant gevraagd of ik een eventuele benoeming zou aannemen. Ik heb toen gezegd: Laat mij de kwestie bespreken met mijn Directeur en noem mijn naam in dit verband niet, want de vorige candidaten zijn door krantengeschrijf afgemaakt [C.M. van Koolwijk, directeur van de Plantsoenendienst te Breda, had zich inmiddels teruggetrokken. Hij stond in het voorstel dat het college op 3 september aan de raad deed op de eerste plaats. JB].
De besprekingen in Rotterdam deden veel stof opwaaien, doch na overleg met mijn Directie, de Wethouder van Openbare Werken en met Burgemeester Wijstema, kwam het zoover, dat ik mijn diensten aan de Gemeente 's-Gravenhage aanbieden kon. Dat was 22 October 1926'.
Op 6 oktober schrijft gemeentesecretaris Ter Pelkwijk inmiddels aan Mej. Verbrugh: 'De zaak marcheert! Ik hoop dat hij deze gelegenheid om een betrekking te krijgen, die in haar soort eenig is, niet voorbij laat gaan. [...] Ik zal het op prijs stellen en het is ook in het belang van de zaken, dat D. voorlopig niet weet, hoe de zaak aan de gang is gekomen'.
Op 16 november 1926 delen B & W de raad mee: 'dat zij aanleiding hebben gevonden de aanbeveling ter voorziening in de vacature van Directeur der Gemeenteplantsoenen in nadere overweging te nemen. [...] De nadere overweging heeft Burgemeester en Wethouders er toe geleid tot den heer S.G.A. Doorenbos, tuinarchitect te Rotterdam, het verzoek te richten, of hij voor een benoeming in aanmerking zou willen komen. De heer Doorenbos had niet gesolliciteerd, omdat hij pas 1 Mei j.l. te Rotterdam zijn betrekking had aanvaard. De heer Doorenbos heeft, na bespreking met het gemeentebestuur van Rotterdam, medegedeeld dat hij zich voor een benoeming hier ter stede beschikbaar stelt. Burgemeester en Wethouders zijn van oordeel, dat de heer Doorenbos een persoon is, die in de eerste plaats voor een benoeming in aanmerking komt'.
In zijn vergadering van 2 december 1926 benoemt de Haagse gemeenteraad – met 23 van de 32 uitgebrachte stemmen voor – S.G.A. Doorenbos tot directeur van de Dienst der Gemeenteplantsoenen. De voornaamste tegenkandidaat is de hoofdopzichter van de plaatselijke Dienst, de heer Hoiting. Doorenbos krijgt van zijn nieuwe werkgever enige maanden respijt om zijn arbeid in Rotterdam af te maken.
De jaarwedde verbonden aan het Haagse directeurschap bedraagt op 31 december 1927 f 6.000, 'met genot van vrije woning, in verband waarmede de wedde wordt verminderd met 10% van de minimumwedde [= f 6.000, JB]'.[2]

2. Loopgraven doorsnijden de Papaverhof.
Foto: Stijnman, 1941/42; Gemeentearchief 's-Gravenhage.

Op 7 januari 1927 schrijven B & W de nieuwe directeur: 'voorts deelen wij u mede, dat, vermits gij – naar men ons mededeelt – op het gebruik van den bij Uwe toekomstige dienstwoning gelegen moestuin of een gedeelte daarvan geen prijs stelt, doch wel op het genot van de aanwezige vruchtboomen, wij er geen bezwaar tegen hebben dat ook U, evenals Uw voorganger kosteloos in het genot van dat emolument blijft, onder voorwaarde evenwel, dat het onderhoud daarvan geheel voor eigen rekening wordt genomen'.

Gedurende zijn Haagse periode vervult Doorenbos tal van functies. Vanaf 1927 is hij bestuurslid van de Algemeene Vereeniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en Omstreken, hij heeft onder andere zitting in de Commissie van Toezicht van de tuinbouwschool in Boskoop, en die in Rijswijk, Huis te Lande. Hij adviseert bij de aanleg van de

micropolis te Den Haag (Madurodam). Vele jaren is Doorenbos voorzitter van de Nederlandse Dendrologische Vereniging. Er is nog veel meer te noemen.[3]
Doorenbos maakt zich zeer verdienstelijk voor de stad waarover hij de groene scepter zwaait. Als Doorenbos in 1942 weigert medewerking te verlenen bij de aanleg van de 'Westwall', de ruim 250 meter brede tankwal die als onderdeel van de Atlantikwall door Den Haag wordt aangelegd, wordt hij op 26 november 1942 geschorst in zijn functie van directeur. De leiding van de dienst wordt opgedragen aan de adjunct-directeur.
Vanaf 1 oktober 1942 is de gehele voedselteelt en -aflevering onder verantwoordelijkheid van de directeur van Gemeenteplantsoenen gekomen.
Op 22 oktober 1942 schrijft Doorenbos aan prof.dr. H.J. Venema: 'Wij moeten evacueren en vallen binnen de eerste linie. Wellicht mogen gemeentebedrijven blijven. Bovendien heb ik de voedselteelt der gemeente te verzorgen. Ik heb een vluchtadres bij een oude neef, doch ik zal zoo lang mogelijk blijven en moet mijn meubels achterlaten. Het brengt een zeer zenuwachtige stemming bij ± 150.000 menschen, die binnen de twee zones wonen. Zaken en bedrijven zijn tijdelijk of blijvend verloren.
Het is nu al een chaos met de verhuizers. Velen konden naar Delft, Leiden enzv. en moeten nu weer een ander adres zoeken, omdat de eischen weer zoo verzwaard zijn. Machtsmisbruik!'
8 december 1942 vervolgt Doorenbos zijn briefwisseling met Venema. "t Zal je reeds bekend zijn, dat ik geweigerd heb om de plantsoenen om te hakken. 1° omdat ik geen schootveld voor den bezetter wil maken, 2° omdat ik niet mee wil werken aan de vernieling van 's-Gravenhage, 3° omdat dergelijk slooperswerk nooit door mijn Dienst werd gedaan en er ongelukkigerwijze aannemers genoeg voor te vinden zijn.
Ik ben toen voorlopig door Burgemeester Westra ontslagen. Hij heeft de zaak voorgelegd aan de heer Gen. Frederiks en afschrift gezonden aan Dr. Schwebel, de Gevolmachtigde voor onze Gemeente. Eerst heette het, dat ik met Gen.Comm. Schmidt te maken kreeg, doch nu ontving ik Zaterdagavond bericht namens de Rijkscommissaris dat ik 15 Dec. 11 uur voor Dr. Sunft zijn bureau moet verschijnen. Hoewel ik reeds 10 dagen met vacantie was gegaan, beschouw ik mij nu tot 15 Dec. geheel vrij. [...]
Ik ondervind heel veel vriendschap en "men" is het met mijn houding eens. 'k Heb den indruk dat zelfs Burg. Westra mij niet ongenegen is. Het was gemakkelijker voor alle betrokkenen geweest, indien ik punt één had weggelaten en met 3 en 2 voor den dag was gekomen, doch dan ontzeilde ik den werkelijke reden.
Momenteel worden hier ± 3500 huizen afgebroken. Het is een gezicht om nooit te vergeten. Het is als in Rotterdam.
Aannemers zijn tuk op het werk, want het betaalt goed. De werklieden kunnen er over het algemeen weinig of niets aan doen. Het werk staat onder leiding van den Directeur van Gemeente Werken, Van der V.,[4] die hard bezig is om van twee ruiven te eten.
Aan hem heb ik de moeilijkheden grootendeels

3. De heer Doorenbos geeft tekst en uitleg aan leden van de gemeenteraad, die op 23 juni 1941 een bezoek brengen aan de wetenschappelijke tuin in het Zuiderpark. *Foto: N.V. Polygoon; Gemeentearchief 's-Gravenhage.*

te danken. Na drie besprekingen wist hij, dat ik het werk zou weigeren. Toch schreef hij aan Burg. Westra: "Ik moge U in overweging geven het rooien van de boomen en de struiken aan den Directeur van Gemeenteplantsoenen op te dragen". Burg. Westra zond mij een afschrift van dien brief. Van der V. had even goed kunnen schrijven: in overleg met den Dir. Gem. Plantsoenen te regelen, of aan aannemers (houthandelaren) op te dragen. Hij heeft echter willen zien of ik werkelijk zou willen weigeren. Ook had hij altijd neiging om de Plantsoenen bij zijn Dienst te trekken.
Den Haag wordt grondig vernield. 1 Dec. moest ik uit mijn huis zijn. Ons huis wordt afgebroken, de Kweekerij grootendeels ontruimd! [...]
De kans is echter groot dat ik niet meer voor Rijk of Gemeente mag werken.

In dat geval zal ik mij ergens moeten vestigen en dan denk ik sterk over agenturen voor specialiteiten. Van Ballego (Dahlia's) en Blaauw en Co (Boskoopsche Artikelen) heb ik reeds toezeggingen. [...]
Berichten bereiken mij via Dr. J. Furnee, Tasmanstra. 194, Den Haag, tel. 333432. Mijn naam niet op het adres, maar S.G.A. Witsen, P/a Furnee. Ik ben daar niet'.
Brief aan Venema, 15-12-1942: "k Had heden een lang onderhoud en een zeer nette behandeling. Waarschijnlijk word ik zonder salaris ontslagen met verbod om voor Rijk of gemeente te werken. Jammer want Ir. v.d. Pl.[5] had reeds veel werk, w.o. boekje Boomteelt'.
31 december 1943 dankt Doorenbos Venema voor de ware vriendschap die hij in het afgelopen jaar van hem genoten heeft. Hij schrijft onder meer: 'Wij hebben voor de kinderen een etage gehuurd: Malakkastr. 192 en ik hoop daar de weekends door te brengen. In de Groenekan wordt mijn adres p/a Jan Copijn Jr., Lindelaan 15, Groenekan bij Utrecht.
Het def. ontslag heb ik nog niet. Ik meende 4 Jan. in de Groenekan te beginnen'.
Per schrijven van 4 februari 1943 wordt Doorenbos medegedeeld: 'het besluit van de Commissaris Generaal voor Bestuur en Justitie van 23 Januari 1943, waarbij U onmidddellijk ingaand ontslag als Directeur der Gemeenteplantsoenen en als docent aan de Landbouwhogeschool wordt verleend'. Er wordt een pensioenregeling getroffen.
In 1943 worden op bevel van de Deutsche Wehrmacht geveld: een gedeelte van de Scheveningse Bosjes, de bomen langs de Kanaalhoogte (Koninginnegracht), de beplanting langs de Stadhouderslaan, Sportlaan, Boschlaan en gedeelten van andere straatbeplantingen. In datzelfde jaar wordt de tankgracht gegraven.
Onmiddellijk na zijn schorsing duikt Doorenbos onder bij de familie J. van Hoey Smith aan de Honingerdijk 70 in Rotterdam. Na zijn ontslag vertrekt Doorenbos naar Copijn te Groenekan, om daar dienst te nemen als vertegenwoordiger-adviseur. Na het ontslag moet de familie vanzelfsprekend de dienstwoning aan de Kwekerijweg verlaten en vestigt zich dus aan de Malakkastraat 192.
Doorenbos zelf werkt intussen in Groenekan, waar hij een kamertje huurt bij Jan Copijn aan de Lindenlaan, alwaar hij van 1943 tot de herfst van 1944 verblijf houdt.
Voor het uitoefenen van zijn functie krijgt Doorenbos speciale toestemming om zich overal in het land te bewegen. De 'Geschäftsführer' van 'die Industrie und Handelskammer fur Utrecht erklärt' op 4 oktober 1943 'dass Herr H. Copijn [...] in Maartensdijk, der Kammer glaubhaft gemacht hat dass dem in ihrem Dienste stehenden Vertreter, Herrn SIMON GODFRIED ALBERT DOORENBOS, [...] wohnhaft im Haag, Kweekerijweg 2, [...] aus dringenden Geschäftsgrunden eine Aufenthaltungsgenehmigung für die gesperrte(n) Provinz(en) ausgestellt wird'.
Ondanks zijn ontslag bezoekt Doorenbos in deze tijd nog verscheidene malen het Haagse en keert meermalen terug naar Groenekan met veel vermeerderingshout, gesneden in het Haagse groen.
14 september 1943 schrijft Doorenbos aan Venema: 'Mijn veiligheid is niet grooter gewor-

den, doordat hoogstwaarschijnlijk mijn naam gevonden is bij de arrestatie van Dr. Kalker, waarmede ik voor den oorlog vrij veel relatie had in verband met de uitzending van Zionieten. [...] Twee geïnterneerden ontsnapten en als straf werden veertig joden weggevoerd, waarbij Dr. Kalker. Wij zullen hem hoogstwaarschijnlijk niet weerzien.
Het gevaar voor de Wetensch. Tuin in het Zuiderpark is afgewend. "De man met het vele sociale gevoel", Flier, die een millioen op tafel legde voor een nieuwe Diergaarde is door de Duitschers gearresteerd wegens fraude! Hij kwam niet eerlijk aan zijn millioenen'.
Het De Villierskopje in het Zuiderpark is in gevaar. Er zijn plannen om er een café-restaurant met terrassen te vestigen. Doorenbos reageert hier verontwaardigd op, omdat het een reductie is van de mogelijkheden tot ontspanning voor de omwonenden.
'Je zult mij op de Dendrologendag niet zien. Dat is mij te riskant'.[6]

Van 1943 tot mei 1945 opereert Doorenbos ook als onafhankelijk tuinarchitect. Uit deze periode stammen onder meer zijn advies voor reconstructie van de binnentuin op 'Gooilust' te 's-Graveland, een restauratieplan voor de Rotterdamse diergaarde en het ontwerp voor het park 'Weizigt' in Dordrecht.
Tijdens de bezetting werd op instigatie van A.G. Verbeek, voorzitter van de Raad van Bijstand van het kantoor 's-Gravenhage van de Zuidhollandse Kamer van Koophandel (later weer Haagse Kamer)[7] een commissie gevormd, waarvan hij zelf de voorzittershamer opnam, die plannen voorbereidde om direct na de bevrijding te komen tot een spoedig herstel van de stad. In deze commissie hadden zitting: F. Schiff, ir. J.J. van der Wal (later vervangen door ir. C. Tellegen), architect J. Wils, W.F. Wijthof, S.G.A. Doorenbos, mr. R.H. Woltjer en F.A. Pfeifer. Het secretariaat was in handen van mr. J.E. Claringbould (van 1915 tot 1951 secretaris van de Kamer van Koophandel) en mr. Th.O. Palthe. Deze commissie stelde een adviserend rapport op voor de herbouw van de stad.
Vanuit deze commissie wordt in overleg met leden van het voormalig Gemeentebestuur, met name met burgemeester mr. S.J.R. de Monchy en wethouder M. Vrijenhoek, en de Gemachtigde voor de Wederopbouw in Zuid-Holland een gedetailleerd plan gereedgemaakt voor het herstel van de plantsoenen.
28 september 1944 schrijft Doorenbos aan Venema: 'Hier in Den Haag had een controle plaats: 5.500 huizen zijn afgebroken. 21.000 huizen zijn inwendig gesloopt. Naar berekening hebben de 10.000 bouwvakarbeiders 10 maanden noodig om de 21.000 huizen te herstellen, mits er gereedschap en materiaal is! Ik kan direct 2.500 menschen te werk stellen en na opruiming van mijnen nog ± 1.000 man gedurende de winter 44/45'.
In deze tijd komt Doorenbos weer in de parken en op de kwekerijen.
'De kweekerijen zien er best uit. Het plantsoen is wel wat zwaar, maar er zal enorm veel noodig zijn. Van B. hield op 1 Sept. het laatste bedrijfsappel en zei, dat het uit was met dreigen. Hij ging over tot daden en die niet meedeed zou de gevolgen ondervinden. Indien iemand van het werk wegbleef stond daarop de kogel. Vier

dagen later laadde hij zijn koffers, leeren jassen van de gemeente, buks van de gemeente, enzv. in de auto van de Dienst en liet zich op gemeentekosten naar Dinxperloo rijden. Hij behield de auto, enzv. en zond de chauffeur met leege handen terug. Toen een zoon bij Burg. Westra om verlof voor zijn vader kwam vragen, zei deze: "Ik wensch Uw vader nooit meer terug te zien en ik sommeer hem tot teruggeven van alle gemeenteëigendom". Tegen derden noemde Burg. Westra van B. een schooier! Een beetje laat; hij was genoeg tegen van B. gewaarschuwd. Het personeel is razend.
De plantsoenen zijn zeer verwaarloosd. Ik maakte een programma voor de tewerkstelling op, maar voorlopig zijn we nog niet aan het opbouwen. [...]
Burg. Westra en eenige wethouders blijven (tenminste nu nog), de meesten zijn echter op 5 september vertrokken. Na verbranding van vele paperassen in de verwarmingsketel in het gebouw van het kabinet der Koningin (ooggetuige verslag!), Korte Vijverberg'.
28 oktober 1944 schrijft Doorenbos: 'De vuilberging loopt mis. Ik wil alle stadsvuil in lagen ondergraven (½ m diep) in alle plantsoenen. Elken dag afdekken. De tegenwoordige directie van Plantsoenen wil dit niet!'
18 december 1944: 'De houtroof neemt ongekende afmetingen aan. In de Boschjes valt veel. Maar dat is niet zoo erg. Men moest veel meer aanwijzingen geven en daarvan door leiding. Veel hout kan geveld, zonder verlies aan stadsschoon. Ik denk aan de vele oude Iepen, enzv. Nu sloopt men alle jonge boomen in de straten. Tot nu toe volgens telling ± 4.000 in de straten. Alle boomen in plantsoenen en pleinen gaan er aan, ook zeer zeldzame. Dat ergert me het meeste, omdat door omwikkeling met prikkeldraad zooveel te redden was geweest. Eenige werden volgens mijn aanwijzingen beschermd. Ik waarschuwde reeds eenige maanden geleden. Voor een dag of tien wendde Dr. Schierbeek zich uit mijn naam tot de Wethouder en de Alg. gemachtigde v/d Opbouw tot de Burgemeester. Toch gebeurt niets. 't Is voor mij riskant, want ik vestig de aandacht op mezelf. Ik kan dit wanbeheer niet aanzien.
Voor de opbouw maak ik lijsten voor herbeplanting gereed. Ik zet de boomen veel verder uiteen en plant zoveel mogelijk in de open middenberm. Daarbij wil ik geen lanen in straten, maar losse groepen op punten, waar die het meest gewenscht zijn. Wij bespreken al deze zaken in onze commissie en brengen ze daarna ter kennis van den algemeen gemachtigde. Zoo zie ik ook de reconstructie van het Haagsche Bosch (Staatsboschbeheer) onder oogen en denk dan aan herstel van de vijvers, eenige speelweiden, kinderspeelpl. onder toezicht, plasvijvers dito, ruime, eenvoudige beplanting met doorzichten naar de oude boomen van het intact gebleven deel. Dr. van Steijn wil herstel, zooals het was, d.i. gesloten bosch. Het is nu een volkomen kaal veld, terwijl de vijvers dichtgegooid zijn met zand uit de tankgracht. Op de pleinen maak ik een eenvoudige nieuwe boombeplanting met veel exoten. Sommige plantsoenen kunnen dienen om sortimenten op te nemen, zoals ik vroeger ook deed. De Crataegi langs de Laak (+ 125 diversen) zijn alle geroofd. De Iepen nummers pumila X holl., die ziektebestand waren en reeds begonnen te bloeien sedert 1942 zijn bij

4. Het graven van de tankgracht in het Haagse Bos in 1943.
Foto: Menno Huizinga, c/o Burafo, Amsterdam; Gemeentearchief 's-Gravenhage.

den grond afgezaagd. Zware Cercis, alles weg. Zelkova dito, enz. Op aanwijzing redde een knecht de bloeiende Frax. spaethiana, een zware Parrotia en een Catalpa speciosa.
Het is alles heel droevig en toch: Wij houden leege lijstjes over, doch kunnen ze weer met een schilderstuk vullen. De ervaring blijft als wij het overleven en daarmede gaan wij opbouwen. Het Zuiderpark is afgesloten met de kweekerij waarop volgens de inventaris ± 9.000 leverbare boomen, 10.000 grote heesters, 12.500 struiken, 1.200 kleinplanten, enz., alles in mijn eigen rijk gevarieerde sortiment. Dan liggen daar ± 500 moeren met afleggers, alles in minder algemeene soorten. Wij kunnen dus zeggen: "Nog is Polen niet verloren!"
God geve, dat wij het leven er afbrengen. Wij zullen dan vol moed opbouwen en trachten om er iets goeds van te maken.

5. Op het Malieveld liggen de gekapte bomen uit het Haagse Bos te wachten op vervoer.
Foto: Ed. Koster, 1943; Gemeentearchief 's-Gravenhage.

Zoo wordt hier gedacht over de reconstructie van Den Haag: Stadsschoon, verkeer, kunst, woongelegenheid, speelgelegenheid, badplaats, enz., enz.'

Op 11 januari 1945 wordt Doorenbos door de directeur van de stichting 'Landelijke Bezettingsschaden' benoemd 'tot deskundige op het gebied van de boom- en bloemkwekerij voor 's-Gravenhage en omstreken'. Zijn opdracht luidt: 'de directie der Stichting [...] desgevraagd advies uitbrengen in [...] door haar voor te leggen gevallen van bezettingsschade van agrarische aard'. Als vergoeding voor verrichte werkzaamheden mag hij een bedrag van f 5 per uur declareren, 'vermeerderd met reis- en verblijfkosten volgens de tarieven van de II klasse van het Reisbesluit 1916'.

Tegen het einde van de oorlog koopt Doorenbos via stromannen circa 7.000 jonge bomen. In één van de loodsen van de Haagse plantsoenendienst hangt al geruime tijd bijna 2.000 kilogram graszaad aan het plafond, buiten het bereik van muizen en ratten. Zo konden dus direct na beëindiging van de vijandelijkheden de herstelwerkzaamheden van de Haagse plantsoenen ter hand worden genomen.
Na beëindiging van de Tweede Wereldoorlog zijn de plannen voor herstel zover gereed, dat, na goedkeuring van het College van B & W[8] op 7 mei 1945 – Doorenbos wordt dan tevens in zijn vroegere functie hersteld – de werkzaamheden direct een aanvang kunnen nemen. De Gemachtigde voor de Wederopbouw in Zuid-Holland stelt een krediet van twee miljoen gulden beschikbaar, zodat de grote schoonmaak en restauratie in de sterk vervuilde stad met circa 1.900 man[9] in 30 ploegen kan worden aangepakt. De herstelwerkzaamheden verlopen zeer voorspoedig. Na acht weken is al circa 100.000 m³ vuil verwerkt. Het gestelde doel Den Haag weer een 'stad van groen en bloemen' te maken werd door gezamenlijke krachtsinspanning bereikt.

De Scheveningse Bosjes verdwenen gedurende de oorlogsjaren in de Haagse kachels en uit de straten werden zeker 20.000 bomen gesloopt en opgestookt. Het Zuiderpark bleef gelukkig behouden. De eerste gewassen werden na de bevrijding aangeplant in de Scheveningse Bosjes.
17 juni 1945 schrijft Doorenbos: 'Sinds 7 mei ben ik weer Directeur. In de eerste 1½ uur smeet ik twintig man eruit, N.S.B. en meelopers, waarbij H. [de directeur na het vertrek van B., JB] en de administrateur. Ik heb nu veel genot van mijn voorbereiding. Ik heb voor de eerste twee maanden 1½ miljoen extra krediet en werk met 3.500 man en ettelijke aannemers. [...] Per week maak ik 75.000 kg brandhout in blokjes voor zieken, bevallingen, enz. [...]
Ik houd persconferentie, heb een stichting voor stadsverfraaiing door het publiek; toekomstplannen enz. Er is animo en wij zijn de eenige dienst die volop aan het opbouwen is. Elk plein wordt (en is) opgeknapt, met gras gezaaid en dahlia's geplant, zomerbloemen gezaaid, hekken afgebroken of hersteld. Ik zal dus met een beetje geluk in de nazomer fatsoenlijke beplantingen hebben. 20.000 straatboomen zijn omgehakt en heel veel meer boomen in bosschen en plantsoenen opgestookt. Het is een kale boel. Gelukkig zijn 2 kweekerijen intact (Kweekerijweg en Zuiderpark) en daardoor is groot sortiment gered en mooi materiaal aanwezig. Uit de sortimenten ben ik niet zoo heel veel kwijt. De collecties voor de sortimentsbeperking zijn vernield. Vele lijsten van beplantingen zijn verdwenen. Ik heb de meeste jonge opzichters terug: Koppeschaar, Barnard, Van der Hoogt, De Kruijf, Quint, Schilperoort, Voorhoeve. [...] Uit Boskoop krijg ik veel aanbod van jonge knechts. [...] Gek, want in Boskoop kan men het werk niet af'.
17 juli 1945: 'Er zijn leuke gevallen. Omwonenden van het Anna Paulownapleintje (± 10 boomen) brachten f 2.000 bijeen! De droogte zit ons in de plantsoenen dwars. Het mijnengevaar verhindert ons werken in de duinen en op

6. De bomen in de Scheveningse Bosjes worden tot kachelhoutjes gehakt tijdens de winter van 1944/45.
Foto: L.H. Zieck; Gemeentearchief 's-Gravenhage.

diverse grote parken. Toch werk ik steeds door met mijn 3.500 man!
Alles is stukwerk; betalen naar prestatie. De vakorganisatie staat dat niet aan, maar hunne leden vinden het prachtig! [...]
Over de door mij geschorsten krijg ik last. Niet toegeven. Zij blijven eruit. Accepteert men dat niet dan ga ik zelf heen. Iedereen in den Dienst is tevreden met de ontslagen. Men vindt dat ik er nog wel een paar meer had kunnen nemen. Ik heb aardig jong personeel, waarbij enkele jonge Boskoopers. Het College steunt mij flink'.

Op 5 november 1945 werden boomplantdagen voor scholieren georganiseerd. Zo'n 12.000 kinderen plantten bij die gelegenheid rond 16.000 bomen, één en ander onder leiding van de Dienst der Gemeenteplantsoenen in samenwerking met de stichting 'Groen en Bloemen'.

De directeur van de Haagse Dienst der Gemeenteplantsoenen is ook betrokken bij de wederopbouw van het zeer zwaar gehavende boomkwekersdorp Opheusden. Hij was lid van de commissie die na de bevrijding in 1945 door de Inspecteur van de Tuinbouw, ir. A.W.

der Plassche, op verzoek van de plaatsvervangend burgemeester van Kesteren, P. van Westrhenen, en het bestuur van Boomkwekersbelang werd samengeroepen, om bij te dragen tot een herstel van het getroffen gebied. Niet alleen in Opheusden wordt zijn advies gevraagd, ook in andere gemeenten wordt Doorenbos geraadpleegd. Op 10 januari 1945 verlenen B & W van 's-Gravenhage hem toestemming 'adviezen uit te brengen aan de gemeente Katwijk met betrekking tot het aanbrengen van beplantingen' aldaar. Op 2 januari 1947 vraagt Doorenbos B & W van Katwijk 'hem van zijn taak verder te ontheffen, in verband met de zeer grote drukte in Den Haag'.

Aan het einde van deze historische beschouwingen gekomen kunnen we niet anders dan concluderen dat Doorenbos voor de ontwikkeling van het stadsgroen in Den Haag van veel betekenis is geweest. Ook na zijn pensionering in 1957 heeft hij nog veel bijgedragen aan de groei van het Haagse groen. Het is hier niet de plaats dit alles nog eens breed uit te meten. Wie geïnteresseerd is geraakt naar het totale levensverhaal van S.G.A. Doorenbos leze mijn 'S.G.A. Doorenbos, leven en werk'.[10] Op 15 september 1980 overleed Doorenbos, zijn sporen verdiend hebbend en nalatend in het tuinbouwvak, nationaal en internationaal. De bronzen plaquette met zijn beeltenis, aangebracht op de rechterzuil van de ingang van het Zuiderpark aan het Veluweplein houdt de herinnering levend aan een man die lange tijd het roer van de Haagse Groendienst in handen had.

Noten:

1. J. Belder, 'S.G.A. Doorenbos, leven en werk', *Dendroflora* 20 (1983), p. 15-54.
2. *Verslag van den toestand en de exploitatie der Gemeenteplantsoenen over het jaar 1927.*
3. Zie noot 1.
4. In enkele gevallen zijn de namen van direct betrokkenen uit piëteit tot de nabestaanden niet volledig vermeld.
5. Ir. A.W. van der Plassche was Directeur van de Tuinbouw. Het bedoelde boekje over boomteelt is er toch gekomen.
6. De toenmalige hoogleraar-directeur van het Laboratorium voor Plantensystematiek en -geografie – tevens directeur van de Botanische tuin – was een actief lid van de NSB.
7. De bezetter degradeerde de Haagse Kamer van Koophandel tot kantoor van de Zuid-Hollandse kamer. Na de oorlog werd deze regeling weer ongedaan gemaakt.
8. Van 6 mei t/m 18 november 1945 werden op grond van art. 5, 1e lid van het Besluit Tijdelijke Voorzieningen Bestuur, Provinciën en Gemeenten (K.B. 5-7-1944), de bevoegdheden van de gemeenteraad uitgeoefend door Burgemeester en Wethouders.
9. Aanvankelijk werd op 22 mei 1945 met 1.434 werklieden begonnen met het herstel van de plantsoenen, welk aantal snel opliep, doch later geleidelijk verminderde, zodat aan het einde van het jaar rond 1.800 arbeiders werkzaam waren. Gemiddeld hadden rond 1.900 werklieden gewerkt.
10. Zie noot 1.

Bronnen:

Koppeschaar jr., W.F., notitieboekje (z.j.).
Correspondentie van S.G.A. Doorenbos met onder andere prof.dr. H.J. Venema, gedeponeerd bij de afdeling Speciale Collecties van de Centrale Bibliotheek van de Landbouwuniversiteit te Wageningen.

Literatuur:

Belder, J., 'S.G.A. Doorenbos, leven en werk', *Dendroflora* 20 (1983), p. 15-55.
Verslag van de Gemeenteplantsoenen van 's-Gravenhage, 1940-1946.